

Cultuursensitiviteit en diversiteit in de opleidingen: wie is er vandaag klaar voor?

Elke Thiers

| TIJDSCHRIFT KLINISCHE PSYCHOLOGIE, 2019, 49(3), 191-201 |

Inleiding

Toen ik in de jaren 1990 tijdens mijn laatste jaar klinische psychologie mijn stage in een centrum voor geestelijke gezondheidszorg (cgg) afrondde, stimuleerde mijn stagebegeleidster mij om een psychotherapeutische opleiding te gaan volgen. Mijn interesse in de interculturele aspecten van de geestelijke gezondheidszorg was toen reeds gewekt en dus vroeg ik tijdens een informatiebijeenkomst in hoeverre de kaders en werkvormen die in de opleiding aangereikt werden ook buiten België bruikbaar waren. “Zeker tot in Nederland”, was het antwoord dat mij toen niet kon overtuigen om voor die opleiding te kiezen. Ik besloot om mijn interculturele vaardigheden via het werken met migrantenkinderen in Brussel te ontwikkelen. Vervolgens vormden gedurende twee jaar de sloppenwijken van de Keniaanse hoofdstad Nairobi mijn praktijkschool. Ik begeleidde een team dat werkte met straatjongens en ik werkte met kansarme meisjes die wegens zwangerschap niet langer welkom waren in hun familie en ook niet meer terechtkonden in hun school. De bewustwording van mijn eigen identiteit en anders-zijn, de ontdekking van mijn waarden en normen en die van de ander en de uitwisseling hierover, evenals het openstaan voor nieuwe ontmoetingen en ervaringen vormden de basis voor mijn intercultureel leren, dat in zo’n context dagelijks plaatsvindt en mij tot op heden beïnvloedt.

Hoe zit het met die interculturele vaardigheden?

Het Antwerps Netwerk Cultuursensitieve Zorg is een netwerk van hulpverleners en organisaties in de regio Antwerpen met een zorgaanbod voor etnisch-culturele minderheden, vluchtelingen en mensen met een precair verblijfsstatuut. Dit netwerk organiseert scholing, intervisie en overleg omtrent cultuursensitieve zorg voor centra algemeen welzijnswerk (CAW) en cgg’s. Dergelijke netwerken voor de steden Antwerpen, Brussel en Gent werden sinds 1999 gesubsidieerd door de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid

en Gezin. Later werden de activiteiten uitgebreid naar de hele regio Antwerpen en Oost-Vlaanderen.

In mijn baan als coördinator van het Antwerps Netwerk Cultuursensitieve Zorg was de deskundigheidsbevordering van hulpverleners werkzaam in CAW's, in cgg's en in het bredere veld van de hulpverlening een van de opdrachten.

In 2010 vroegen we ons af hoe het met de interculturele competenties van hulpverleners gesteld was. Wat bleek: heel wat hulpverleners in de grootsteden hadden knowhow over en ervaring met het werken met mensen met een migratiegeschiedenis, maar de vraag naar verdere scholing, ervaringsuitwisseling en intervisie was groot. Nieuwe hulpverleners die aan de slag gingen in CAW's of cgg's hadden last van handelingsverlegenheid. Ondanks hun opleiding leken ze niet toegerust om met cliënten te werken met een andere culturele achtergrond. Een screening van enkele opleidingen psychologie, maatschappelijk werk en psychiatrie in 2010 toonde aan dat tijdens de opleidingen slechts sporadisch aandacht aan interculturele hulpverlening via een gastspreker of een themaweek werd besteed.

Wat konden we hier zelf aan doen? Een eerste stap vooruit

Vanuit de netwerken cultuursensitieve zorg in Antwerpen, Brussel en Gent/Oost-Vlaanderen werd een introductiedag voor nieuwe medewerkers bij CAW's en cgg's ontwikkeld: een metamodel van kennis, vaardigheden en attitudes die belangrijk zijn voor cultuursensitieve zorg. De basisingrediënten zijn:

- het belang van een gemeenschappelijke taal;
- het zich bewust worden van de overdracht en de tegenoverdracht;
- het zich bewust worden van de culturele achtergrond van de cliënt en het eigen hulpverleningssysteem.

Gailly (2008) beschrijft cultuursensitieve zorg als een zorg die niet alleen aandacht heeft voor de lichamelijke, sociale en psychische dimensies van de hulpvraag, maar ook oog heeft voor de culturele dimensie. Cultuursensitieve zorg is zich bewust van de culturele gekleurdheid van de hulpverlening.

Cultuursensitieve zorg is dus geen specialisatie, maar eerder een basishouding. Socrates verwoordde het zo: "Ik weet slechts één ding, dat ik niets weet." Maar die attitude van 'openstaan voor en het niet-weten' is niet zo makkelijk in praktijk te brengen.

De attitude wordt belangrijker geacht dan kennis of vaardigheden. Wel belangrijk is het om inzicht te hebben in migratieprocessen en de impact ervan op mensen. Ook vaardigheden als

interculturele communicatie dienen de nodige aandacht te krijgen. Het (kunnen) werken met tolken is noodzakelijk om de communicatie met bijvoorbeeld nieuwkomers mogelijk te maken, iets wat uitvoerig in de literatuur is beschreven (zie bijvoorbeeld: Meurs & Gailly, 1998).

In therapie of begeleiding zijn het nooit culturen die tegenover elkaar zitten, maar mensen die elkaar ontmoeten, waarbij culturele elementen meespelen, bijvoorbeeld in het benoemen en beleven van het lijden en bij het zoeken naar mogelijke oplossingen. Bij die ontmoeting spelen gevoelens van angst, schuld, superioriteit, fascinatie, wantrouwen en agressie. Ons bewust worden van onze eigen gevoelens en wat ‘de andere’ van ons verwacht, over ons denkt en bij ons voelt, speelt een belangrijke rol in het gesprek.

Uit de evaluatie van de introductiedagen met de deelnemers bleek alvast dat hierdoor de koudwatervrees weggenomen werd en veel hulpverleners zin kregen om met de verschillende doelgroepen met een migratiegeschiedenis aan de slag te gaan. Alvast één stap vooruit! Voor nieuwe medewerkers van CAW’s en cgg’s in de regio’s Antwerpen, Brussel en Gent/Oost-Vlaanderen werd de introductiedag ‘cultuursensitieve zorg’ een vast onderdeel van hun inwerkprogramma; zo ook het leren werken met tolken, waarbij de hulp van de tolkendiensten werd ingeroepen.

Wat konden we aanbevelen? Een tweede stap vooruit

Verder zijn er natuurlijk de opleidingen. Het zou een tweede grote stap vooruit zijn als daar de fundamenteen werden gelegd om cultuursensitiever te werken. Een enquête onder de hulpverleners van het CAW Antwerpen, het CGG Andante en het CGG VAGGA naar hun ervaringen in de praktijk en mijn eigen bevindingen als coördinator van het Antwerps Netwerk Cultuursensitieve Zorg leidden tot de nota *Aanbevelingen voor opleidingen* (Antwerps Netwerk Cultuursensitieve Zorg, 2015).

De praktijkervaringen van de hulpverleners in het CAW en de cgg’s leidden tot de aandachtspunten die in wat volgt worden beschreven.

Taal en communicatie

- Talenkennis is een belangrijke competentie. Hieraan dient meer aandacht besteed te worden in de opleidingen voor maatschappelijk werkers, psychologen en psychiaters (De Witte, Elst, Leysen, & Mostaert, z.j.).
- De nadruk op het belang van het leren van de Nederlandse taal legt veel druk op nieuwkomers. Vaak hebben ze heel wat zorgen en hebben ze veel tijd nodig om de weg te

vinden in hun nieuwe omgeving. Ook verlieservaringen en de soms traumatiserende gebeurtenissen in het thuisland, tijdens hun vlucht of migratietraject, en de onzekerheid in het nieuwe land, vragen tijd en maken dat ze vaak niet de mentale ruimte hebben om een nieuwe taal te leren. Door aandacht te geven aan hun culturele achtergrond en taal, en door erkenning te geven aan hun verhaal, kan er meer openheid en motivatie groeien om de Nederlandse taal te leren. Het is geen of-of-verhaal, maar een en-en-verhaal. Taal niet enkel zien als een voorwaarde voor bepaalde opleidingen, tewerkstelling, huisvesting, maar meertaligheid als een meerwaarde, als verrijking zien, is een belangrijke attitude die ook in de opleidingen meer positieve aandacht verdient. Ook kennis over meertaligheid en het belang hiervan bij de opvoeding van kinderen dient de nodige aandacht te krijgen.

- Het leren werken met sociaal tolken en kennis van het deontologisch kader zijn belangrijk voor het intercultureel werk. Als hieraan reeds in de opleiding de nodige aandacht wordt besteed, wordt het een vanzelfsprekendheid om hiervan op de werkvloer gebruik te maken.

Diversiteit in de samenleving en opleiding

Aanbevolen wordt om in de opleidingen de nodige aandacht te besteden aan de volgende vragen:

- De rol van de samenleving: Kunnen we spreken van een gastland/een gastvrije samenleving? Is er positieve aandacht voor diversiteit?
- Is er voldoende urgentiebesef dat de samenleving in de toekomst alleen maar diverser wordt en dat dit niet meer om te keren is?
- Is positieve aandacht voor diversiteit zichtbaar in de opleidingen en bij de organisaties in hun cliëntenbestand, in hun aanbod, in hun personeel en in hun beleid?
- Wat wordt verstaan onder diversiteit, interculturaliseren en cultuursensitieve zorg?

Thema's en werkvormen

- Levensbeschouwing in de maatschappelijke, historische context bespreken en de link naar de rol van levensbeschouwing in de hulpverlening leggen.
- Inzoomen op man/vrouw (gender), culturele en religieuze verklaringen voor het begrijpen van opvattingen over seksualiteit, trauma, verkrachting, misbruik, met als doel adequater met deze problemen om te gaan en gepast te communiceren, zonder te bruuskieren.
- In de hulpverlening aan mensen met een migratiegeschiedenis kan een groepsgericht aanbod ingezet worden: ondersteuning en erkenning krijgt men dan niet al-

leen van de begeleider/hulpverlener, maar ook van de groepsleden. In de opleiding maatschappelijk werk, klinische psychologie en psychiatrie zijn er momenteel weinig mogelijkheden om groepsgericht te leren werken en kennis van groepsdynamica op te doen.

- Het werken met ervaringsdeskundigen uit de etnisch-culturele minderheden in de hulpverlening heeft een grote meerwaarde. Kunnen zij met een persoonlijk, krachtgericht verhaal ook een rol krijgen in de opleidingen?

Ideale voorwaarden voor de keuze voor diversiteit in de opleidingen

- Om het leereffect te verhogen, wordt er idealiter een link gelegd tussen theoretische vakken en concepten, begeleidings- en praktijkvakken en stages.
- Aandacht voor cultuurgevoelige aspecten komt idealiter in elk onderdeel van het curriculum aan bod.

Van de nota naar een werkgroep met docenten diversiteit: een derde stap

De nota *Aanbevelingen voor opleidingen* (Antwerps Netwerk Cultuursensitieve Zorg, 2015) werd voorgelegd aan enkele docenten van de hogescholen Thomas More, Artesis Plantijn en Karel De Grote in Antwerpen. Hun enthousiasme was groot en de wil om ermee aan de slag te gaan, leidde in 2015 tot de oprichting van een werkgroep die regelmatig samenkomt om ervaringen uit te wisselen. Het draagvlak wordt groter en het aantal docenten dat diversiteit doceert neemt toe. Het urgentiebesef is er. De leden van de werkgroep zijn ervan overtuigd dat de opleidingen vandaag de dag nog enkel studenten mogen 'afleveren' voor de arbeidsmarkt die vertrouwd zijn met verschillende referentiekaders omtrent diversiteit, zichzelf in vraag durven stellen, opgeleid zijn om cultuursensitief te werken en ook kansarmoede als thema niet uit de weg gaan. Zij moeten klaar zijn voor het werk in de (groot)steden en gemeenten in Vlaanderen en Brussel. Hogescholen zijn innovatief bezig om hun opleidingen 'future-proof' te maken (Thomas More, 2019).

Enkele goede praktijken in de opleiding van toekomstige hulpverleners in de hogescholen

Diversiteit is een ruim begrip, dat zowel naar diversiteit in het sociaal-culturele domein als naar gender en naar etnische verscheidenheid in de samenleving kan verwijzen.

In 2018 boog de werkgroep van docenten van de drie hogescholen zich over volgende vragen:

- Welke elementen rond diversiteit dienen in elk curriculum opgenomen te worden?
- Vanuit welke visie benader je deze elementen?
- Welke didactiek werkt het best in heterogene groepen?

Dit had een impact op het onderwijscurriculum in deze hogescholen. ‘Diversiteit’ heeft vanaf het academiejaar 2018-2019 in de opleiding Toegepaste Psychologie van Thomas More een plaats in de leerlijnen gekregen. Er vindt een graduele opbouw plaats in de theoretische vakken en de vaardigheidsvakken, en het thema krijgt een vervolg in de stage-ervaringen. Het spreekt voor zich dat hierdoor het leereffect het grootst is. En Thomas More reikt inspiratiefiches meer talen(t) in hoger onderwijs aan (De Witte, Elst, Leysen, & Mostaert, z.j.). Bij Artesis Plantijn vindt een curriculumhervorming plaats waarbij rekening wordt gehouden met diversiteit in de opleiding Orthopedagogie. En ook bij Karel De Grote neemt diversiteit een centrale plaats in de opleiding Sociaal Werk.

Het is boeiend te merken dat het vakgebied in volle beweging is, waarbij de maatschappelijke context niet onbelangrijk is: deze beïnvloedt ons als persoon, als docent en als student. Een docent kan elke les de actualiteit onder de aandacht brengen via nieuwsitems die relevant zijn voor het te behandelen thema. Studenten en docenten worden uitgedaagd om naar het bredere plaatje te kijken en de maatschappelijke tendensen in Vlaanderen, België, Europa en de wereld onder ogen te zien.

De uitwisselingsprogramma’s voor studenten in hun bachelor- of masterjaren, zowel via het Erasmusprogramma als deze buiten Europa, zijn een positieve ontwikkeling en bieden extra kansen om interculturele ervaring op te doen, al blijft er een financiële drempel waardoor sommige studenten hier niet aan kunnen deelnemen. Zich (laten) onderdompelen in een andere samenleving, geconfronteerd worden met andere waarden en normen, zich niet kunnen uitdrukken in de moedertaal en dat verschil voelen, het biedt heel wat leermogelijkheden. Maar gaan internationalisering en cultuursensitiviteit hand in hand? Dat blijkt niet het geval. Sommige studenten zien hun vooroordelen bevestigd en stellen zichzelf weinig of niet in vraag. Zolang zij ook in het buitenland hun dominante (blanke) positie en hun privileges behouden, en ze niet aan het wankelen worden gebracht, worden deze studenten allicht niet cultuursensitiever. Waarschijnlijk moet men de eigen comfortzone durven verlaten, niet-weten en open durven staan voor nieuwe ervaringen, om toleranter te worden tegenover nieuwkomers in de eigen samenleving.

Uitdagingen voor de universitaire opleidingen psychologische en pedagogische wetenschappen?

De stagiairs en afgestudeerden van de opleidingen sociaal werk en toegepaste psychologie zullen het werkveld van de psychologen uitdagen. Zij zullen kritische vragen stellen vanuit de maatschappelijke realiteit. Het wordt dan ook steeds belangrijker dat ook psychologen en psychiaters al tijdens hun opleiding een bredere kijk op de samenleving verwerven en ervaring opdoen met de diversiteit van onze samenleving.

Ondanks duidelijke tekorten in de onderwijscurricula van de Vlaamse universiteiten zijn er ook belangrijke ontwikkelingen. Verschillende universitaire medewerkers bouwden heel wat expertise en vakkennis op vanuit theorie, onderzoek en praktijk. Ook praktijkgericht onderzoek draagt bij tot een beter begrip van bepaalde doelgroepen en legt een wetenschappelijke basis voor bepaalde methodieken. In wat volgt beperk ik me tot drie pioniers die baanbrekend werk verrichten en veelgevraagde gastsprekers zijn op studiedagen voor hulpverleners, omdat zij theorie, onderzoek en praktijkervaringen koppelen en zo bruikbaar maken voor het werkveld.

Ilse Derluyn (Universiteit Gent) doet onderzoek naar migratie, psychosociaal welbevinden van (minderjarige) vluchtelingen, kindsoldaten, therapeutische zorg voor minderjarige vluchtelingen, enzovoort (voor een overzicht zie: <https://biblio.ugent.be/person/801001505072>). Zij is oprichter en coördinator van het Centre for the Social Study of Migration and Refugees (CESSMIR), een nieuw faculteitsoverschrijdend initiatief, en codirecteur van het Centre for Children in Vulnerable Situations (CCVS). Verder besteedt de Universiteit Gent ook extra aandacht aan gender en diversiteit (zie bijvoorbeeld: <https://www.ugent.be/nl/univgent/waarvoor-staat-ugent/diversiteit-en-gender/diversiteitsbeleid/omgaanmetdiversiteit.htm>).

Lucia Dehaene (KU Leuven) promoveerde op een studie over gehechtheid in vluchtelingengezinnen. Zij is als docente verbonden aan de onderzoekseenheid Educatie, Cultuur en Samenleving en doceert op het gebied van de interculturele pedagogiek. Haar onderzoek richt zich op de psychosociale gevolgen van collectief geweld, gedwongen migratie en asiel voor gezinsrelaties bij vluchtelingen en migranten, de rol van het traumaverhaal als herstelmechanisme in individu en gemeenschap, en procesanalyses van gezinstherapie en gemeenschapsinitiatieven in gastsamenlevingen en postconflict contexten (voor een overzicht zie: <http://lirias.kuleuven.be/cv?Username=U0043831>). Als gezinstherapeute werkt ze met vluchtelingengezinnen bij PraxisP. Verder geeft zij scholing op het gebied van gezinstherapeutische, transculturele traumazorg aan vluchtelingen.

Patrick Meurs (KU Leuven, klinische psychologie, optie kind en adolescent) doet onder andere onderzoek naar: de ontwikkeling van methoden van vroege cultuur-sensitieve ouderbegeleiding en kinderondersteuning, psychologische en psychoanalytische mechanismen bij radicalisering, en het bevorderen van veerkracht en het aanbieden van vroege psychologische hulp voor vluchtelingengezinnen met kinderen, met een specifieke focus op het bevorderen van meer gelijke kansen op participatie in de school (voor een overzicht zie: <http://lirias.kuleuven.be/cv?Username=U0010937>). Samen met Gailly schreef hij *Wortelen in andere aarde* (Meurs & Gailly, 1998).

Wie nieuwsgierig is naar een kritische beschouwing over de vele opleidingen en de geschiedenis van het omgaan met 'de andere' in het academische onderzoeksveld, raad ik het boek *Migratie als metafoor* van de Zwitserse kinderpsychiater Jean-Claude Métraux (2018) aan. Hij beschrijft de rol van de opleidingen en de rol van de 'gast'-samenleving in het bevorderen van het psychisch welzijn bij mensen met een migratiegeschiedenis. Ook staat hij uitgebreid stil bij de verschillende fases in het migratieproces en beschrijft deze zo dat ze voor iedereen herkenbaar zijn. Métraux benadrukt dat we allemaal migranten in de tijd en in de ruimte zijn. Hij ziet niet alleen voor hulpverleners, maar voor iedereen een rol weggelegd om het lijden van nieuwkomers te verlichten. De inzichten die hij biedt in thema's als trauma en rouwprocessen bij mensen met een migratiegeschiedenis zijn universeel. Hoe boeiend zou het zijn, mocht iedereen inzicht hebben in zijn eigen migratiegeschiedenis, zijn verlieservaringen en zijn mogelijkheden om te komen tot scheppende integratie, waarbij een nieuw web van betekenissen gewoven wordt tussen de oude en de nieuwe wereld. Een opdracht voor ieder van ons.

2018: het doek valt en er valt nog zo veel te doen

Het doek valt

Het aantal bijscholingen voor hulpverleners is de voorbije jaren enorm toegenomen. Ook vanuit de netwerken cultuursensitieve zorg werd veel geïnvesteerd in opleiding en deskundigheidsbevordering van hulpverleners. De opdracht van de door de overheid gesubsidieerde coördinatoren was: deskundigheidsbevordering, bekendmaken van het hulpverleningsaanbod, netwerken uitbouwen, aanbod ontwikkelen dat inspeelt op vragen en behoeften in het werkveld. Als coördinator van het Antwerps Netwerk Cultuursensitieve Zorg organiseerde ik heel wat opleidingen die tegemoetkwamen aan vragen van hulpverleners en die hun cultuursensitieve kennis, vaardigheden en attitudes versterkten. Maar vanaf eind december 2018 worden de netwerken cultuursensitieve zorg in Antwerpen,

Brussel en Gent/Oost-Vlaanderen niet langer gefinancierd door de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. De contracten van de netwerkcoördinatoren werden beëindigd. Vanaf 1 januari 2019 is het aan de hulpverleningsorganisaties zelf om te bewaken dat het cultuursensitieve gedachtegoed voldoende aandacht krijgt, dat er ruimte blijft voor reflectie en innovatie en dat de vernieuwende inzichten een plaats krijgen in de hulpverlening. Ook de hulpverlener moet zich blijven (her)uitvinden en zich bewust zijn van de culturele elementen in zijn praktijk en in de eigen organisatie.

Er valt nog veel te doen

In het najaar van 2018 werd de laatste introductiedag ‘cultuursensitieve zorg’ georganiseerd voor nieuwe medewerkers van CAW’s en cgg’s in Antwerpen en Oost-Vlaanderen. Gevraagd naar de aandacht voor cultuursensitieve zorg tijdens hun opleiding konden de deelnemers – ondanks de brede waaier aan studies, zoals psychologie, orthopedagogie, psychiatrie, sociaal werk – heel weinig concrete voorbeelden geven van theoretische vakken, praktische vaardigheden of stages waar aandacht was voor het cultuursensitieve. De algemene teneur was dat men ‘ooit wel eens een vak’ hierover had gehad, aangevuld met de naam van een enkele professor. Er blijkt dus nog veel werk te verrichten: psychologen en orthopedagogen die nu afstuderen dienen klaar te zijn voor de cultuursensitieve hulpverlening. En liefst zich ook bewust te zijn van de cultuur van de hulpverlening. Innoveren is broodnodig als we willen dat de hulpverlening afgestemd is en blijft op de diverse en snel veranderende samenleving. En hetzelfde geldt voor de opleidingen in de verschillende (psycho)therapeutische stromingen.

Zorg- en welzijnsorganisaties moeten interculturaliseren en een diversiteitsbeleid ontwikkelen

Interculturaliseren is het veranderingsproces in een organisatie dat leidt tot een structurele verandering om de organisatiestructuur, de medewerkers, het cliëntenbestand en het aanbod af te stemmen op de diverse samenleving. Door het interculturaliseren zouden cgg’s, CAW’s en andere zorg- en welzijnsorganisaties nog grote stappen voorwaarts kunnen zetten: het management, het personeel, het aanbod en het cliëntenbestand worden dan een afspiegeling van de diverse samenleving. Maar zover zijn we nog lang niet. Nog te veel talent gaat verloren, terwijl bepaalde vacatures moeilijk ingevuld raken. Het Agentschap Integratie en Inburgering is een organisatie die het proces om te komen tot een diversiteitsbeleid kan begeleiden.

Ook de opleidingen zullen het nodige moeten doen om hulpverleners ‘aan te leveren’ die klaar zijn om in het diverse werkveld aan de slag te gaan. Het lijkt een belangrijke opdracht om de masteropleidingen in de psychologie en de (ortho)pedagogische wetenschappen, maar ook de opleidingen in de geneeskunde, de psychiatrie evenals de (psycho)therapeutische opleidingen te screenen op het vlak van ‘diversiteit en cultuursensitieve zorg’. Ook voor die opleidingen zouden de docenten en professoren zich moeten inspannen om die elementen in de opleiding te integreren die noodzakelijk zijn om in te spelen op de maatschappelijk behoeften. Belangrijk hierbij is te beseffen dat voor de innovatie van de hulpverlening naast theoretisch wetenschappelijk onderzoek, ook de praktijkkennis van hulpverleners evenals ervaringskennis relevant is. Onderzoek dat bijdraagt aan de dagelijkse praktijk van hulpverleners is een noodzaak.

Tot slot

Als ik vandaag zou mogen kiezen voor de opleiding ‘master in de psychologie’, dan zou ik de informatiebrochures screenen en afwegen of de opleidingen future-proof zijn op het vlak van diversiteit. Ik zou uitzoeken welke universiteit het best scoort op de Vlaamse ranking rond diversiteit en cultuursensitiviteit; idealiter zijn daar in de toekomst criteria voor en labels, bij voorkeur Europese of mondiale. Ook voor een Erasmusuitwisseling zou ik dit laten meewegen. En dat om er zeker van te zijn dat ik met een stevige dosis theoretische kennis, praktische vaardigheden en ervaringen op het gebied van cultuursensitieve zorg de arbeidsmarkt zal betreden. Werkgevers zitten in de *war on talent* te springen om deze hulpverleners. En mijn bagage zal ik graag delen met mijn collega’s, zodat we samen klaar zijn om het verschil te maken en een positieve bijdrage te leveren aan onze samenleving.

Literatuur

- Antwerps Netwerk Cultuursensitieve Zorg. (2015). *Aanbevelingen voor opleidingen*. Antwerpen: Auteur.
- De Witte, N., Elst, I., Leysen, H., & Mostaert, C. (z.j.) *Inspiratiefiches meer talen(t) in hoger onderwijs*. Antwerpen: Thomas More-hogeschool.
- Gailly, A. (2008). Cultuurgevoelige hulpverlening: het lijkt politiek correct maar wat is de inhoud? *Cultuur, Migratie en Gezondheid*, 3, 152-163.
- Métraux, J.-C. (2018). *Migratie als metafoor*. Brussel: Politeia.
- Meurs, P., & Gailly, A. (1998). *Wortelen in andere aarde: migrantengezinnen en hulpverleners ontmoeten cultuurverschil*. Leuven: Acco.
- Thomas More (2019). Bouwstenen opleiding: 21st Century Skills. Geraadpleegd op 3 mei 2019 via <http://bouwstenenopleiding.thomasmore.be/21st-century-skills.html>

Personalialia

Elke Thiers is klinisch psycholoog en volgde de opleiding intercultureel management aan CIMIC-Thomas More. Zij werkte tot eind 2018 als coördinator voor het Antwerps Netwerk Cultuursensitieve Zorg. Sinds januari 2019 werkt zij als consulent integratie voor het Agentschap Integratie en Inburgering. Daarnaast is zij talentcoach voor kinderen, jongeren, volwassenen en teams aangaande talentgedreven werken.

E-mail: elke.talent@gmail.com

Verantwoording

Geen strijdige belangen meegedeeld.